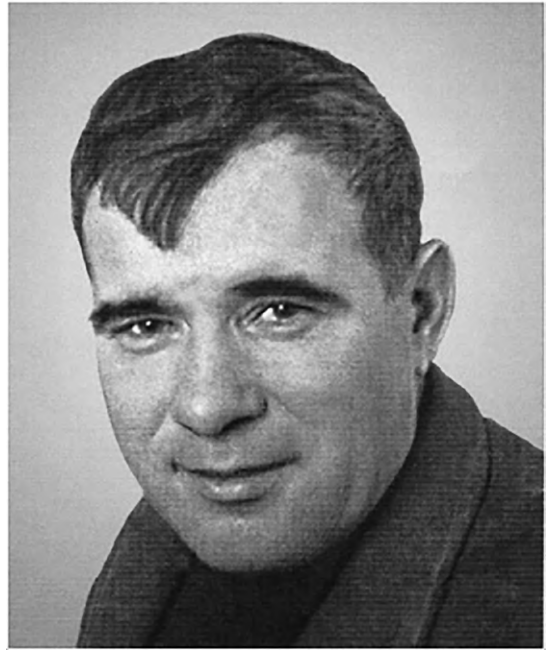

До 95-річчя народження митця

Вперше згадку про художника Івана Григоровича Савенка (17.01.1924 – 17.12.1987) зустрів в відомому біографічному довіднику В.Г. Маруценка «Боковенька 2006. Степовики». Музей історії Долинського району став ініціатором випустку Укрпоштою конверту з зображенням уродженця с. Варварівки І. Г. Савенка, якого в 6 річному віці у складі родини було вигнано з власної оселі і кинуте в товарний вагон, який прямував в далеку і безлюдну Сибір...

В. Г. Маруценко декілька років тому звернувся до мене з проханням віднайти нащадків відомого художника і сприяти передачі в фонд музею картини або малюнка Івана Григоровича. Через своїх друзів вдалося знайти сина художника, Миколу Івановича Савенка, який проживав в Санкт-Петербурзі і також став шанованим митцем. Він люб'язно передав в музей альбоми свого батька, Івана Григоровича. На жаль, в 2017 році Миколи Івановича не стало. Виявилось, що він хворів і помер у віці 60 років. Ось, що нам відомо про сина Івана Григоровича:

Микола Савенко – член Союзу художників РФ, народився в 1957 р. в Ленінграді. Випускник інституту ім І. Е. Рєпіна, вчився в мастерні Б. С. Угарова, вдосконалював свою професійну майстерність в Творчій мастерні Академії Мистецтв СРСР під керівництвом Народного художника СРСР В. Ф. Загонєка. Художник Микола Савенко - майстер з великим творчим діапазоном, але найбільш відомий, як пейзажист великого поетичного обдарування. Роботи художника знаходяться в музеях і приватних колекціях РФ та за кордоном. З 1980 р. постійний учасник групових виставок Союзу художників РФ. Відомо про його 12 персональних виставок в РФ та за кордоном з 1991 по 2015 р.р.

Мені вдалося декілька раз поспілкуватися з Миколою Івановичем по телефону. За його спогадами одного разу вони з батьком приїздили відвідати родичів в с. Варварівка, Долинського району. Було це ще в 1980-х р.р.

Не хотілось би повторювати в цій статті досить відому біографію Івана Григоровича, яка доступна і на інтернет-ресурсах. Тому акценти ставив на іншому.

Дізнавшись, що я займаюся родоводом і краєзнавство, племінник Івана Григоровича Андрій Петрович Савенко, який проживає в м. Москві, звернувся до мене з проханням дослідити родовід Савенків з Варварівки.

В першу чергу, я звернувся до метричних книг варварівської церкви Різдва Пресвятої Богородиці (діяла з 1798 р.), а також церков слобід Гурівки, Верблюжки та ін., де церкви відкрили свої двері раніше. Виявилось, що Савенки козацького роду і походять від Сави Кобзаренка. Одна гілка нащадків Сави Кобзаренка залишилась Кобзаренками, інша стала Савенками, ймовірно від вуличного прізвиська, яке дали за імям першого поселенця роду - Сави. Поступово склався наступний родовід:

1. Сава Кобзаренко (1732 - 1823). Зустрічається серед перших жителів сл. Варварівка в метричній книзі сл. Гурівки за 1785 р. разом з дружиною Уляною. Також С. Кобзаренко фігурує в справі 1798 р. про будівництво церкви в сл. Варварівка,
2. Іван Савович Савенко-Кобзаренко (1774 - 1825),
3. Яків Іванович Савенко (прибл. 1800 - ?),
4. Тимофій Якович Савенко (1865 - ?),
5. Григорій Тимофійович Савенко (1873 – до 1941),
6. Іван Григорович Савенко (1924 - 1987).

Рід матері Івана Григоровича також козацький – Пазенки жили в Варварівці з 1790-х р.р. Вже після захоплення влади більшовиками постраждали і Пазенки з Варварівки, а деяких просто знищили:

Пазенко Прокіп Васильович, 1873 р., селянин, позапартійний, малописьменний, тесляр центрального складу тресту «Кривбуду». Звинувачений в належності до повстанської організації, розстріляний в 1938 р. Реабілітований в 1957 р.

Пазенко Яків Федорович, 1887 р., селянин, позапартійний, освіта початкова, швець-кустар. Звинувачений в належності до повстанської організації, розстріляний в 1938 р. Реабілітований в 1957 р.

Такі роди, як Савенки-Кобзаренки, Пазенки та інші сторіччями були вільними людьми і ні московіти ні більшовики не змогли зробити з них рабів. Вони були, є і будуть вільними. Це підтвердилося і на ділі.

Йде чергова українсько-російська війна, офіційна картинка для народу – це постійне погіршення міждержавних відносин і «завдячуючи» кремлівським ЗМІ росіяни і навіть українці, які проживають в РФ, з неповагою, а іноді з ненавистю ставляться до українців в Україні, а також до тих, хто думає не так, як вони. І в цей час, Андрій Петрович Савенко оформлює дозвіл на вивезення і передає в Кіровоградський обласний художній музей картину свого дядька Івана Григоровича «Портрет Євдокії Пазенко» (портрет матері), а також дві мініатюри руки майстра в Долинський музей!

Ось, що про цю подію пише офіційна хроніка: «11 грудня 2017 року до фондového зібрання Кіровоградського обласного

художнього музею передано картину відомого майстра пензля, художника-земляка Івана Григоровича Савенка. Картину із РФ привіз і передав племінник митця Андрій Петрович Савенко. На картині зображений портрет бабусі Андрія Петровича, матері Івана Григоровича Євдокії (Явдохи) Пазенко. Сприяли передачі і взяли участь у заході відомі науковці - історик Владислав Сердюк та голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директор Державного архіву Кіровоградської області Олег Олександрович Бабенко.

17 грудня 2017 року минає тридцять років з дня смерті митця. На Батьківщину він повертається одним із найважливіших написаним ним твором - портретом матері, який було передано до фондового зібрання Кіровоградського обласного художнього музею: Савенко І.Г. «Хлібороб Євдокія Пазенко», 1969 р., полотно, олія; 120 x 96,5 см Також, 11 грудня 2017 року, до фондів Музею історії Долинського району було передано декілька ескізів митця».

На світлинах – передача картини і мініатюр в музеї

З чисельних розмов з Андрієм Петровичем стало зрозуміло, що він стоїть над ідеологічним пресом і сприймає все, що відбувається між сусідніми країнами, досить критично і прагматично.

Наведу цитату з статті відомого художника і поета А.В. Німенка, який навчався разом з І.Г. Савенко в Києві:

«Ще в аспірантурі Академії мистецтв Іван написав портрет матері під назвою «Портрет Євдокії Пазенко». Надзвичайно виразні руки матері. Важкі, стомлені руки, лише на мить в перепочинку, а погляд, прямиий на

глядача і в себе. Обличчя літньої, ще міцної жінки з печаттю пережитого у всьому виразі (згадки про вигнання з села з дітьми, поневірвання на чужині). Мати змальована в своїй хаті - на тлі вишитих рушників, як втілення опори, стійкості, духовної гідності, непоказної доброти. І ця доброта була в творчості сина Івана, що так багато зазнав горя вже з 6 років і з наполегливістю творив на міцній життєвій основі, овіяній мрією і поезією».

Портрет матері (КОХМ)

Також хотілось би поділитися з читачами своїми думками про цю картину. Ми бачимо прекрасну роботу написану рукою Українця. Картина є символом Української Матері - простої сільської жінки, яка важко працювала в полі, в хаті і в стодолі, народжувала і виховувала розумних і працюючих дітей. Але цю Українську Матір з її родиною вигнали з власної домівки, відірвали від могил батьків і пращурів, позбавили можливості молитися Богу в рідній церкві. Її, разом з родиною, хотіли знищити і матеріально і духовно. Але не дивлячись на страшні нелюдські умови, ця Мати вижила і виростила п'ятеро дітей, змогла зробити їх справжніми людьми.

Вдивляючись в очі Євдокії Івовни бачимо великий смуток за втраченою Батьківщиною, бачимо пережите за роки вигнання горе. В її очах кожен з мільйонів українців може побачити свою маму, бабусю чи прабабусю, у котрих була схожа доля. Я бачу очі своєї бабусі, яку в 1946 році відібрали землю і все що у неї було та разом з десятками тисяч родин, вигнали разом з 5 дітьми з рідної домівки, ті ж злочинці-більшовики.

В картині є і такі символічні речі, як Хліб і сніп колосків - без Хліба немає життя, а без колосків немає Хлібу. Це і спомини про втрачену землю і пережиті голодування, коли кожен колосок був на вагу золота, а краще сказати на вагу людського життя.

Дослідниця творчості І.Г. Савенка Розумовська Софія Василівна пише: *«Я відчула, що слово Хліб він бачить завжди з великої літери. Він живе життям землі, яка народжує Хліб і турботами тих, хто працює на цій землі...»*. І це не порожні слова. Його батько, як і його пращури сторіччями вирощували Хліб. Іван Григорович своєю душею, через пережиті ще в дитинстві трагедію і біль розумів, що це таке. Сам він казав: *«Я люблю більше за все роздоля і красу полів. Я можу безкінечно писати поля, бачу в них особливу поезію землі і людської праці»*. Відомо, що темою його дисертаційної роботи була «Рідні поля» (1954 р.) - серія, яка складалась з «Жито зелене», а також картин «Сіно прибране» і «Вересень».

Також на картині «Портрет матері» митець написав Рушник – символ оберегу Родини. Також бачимо Образ – ікону, яка мабуть, була родинною вивезена з Варварівки і була єдиним духовним зв'язком з Богом і рідною землею. Образ не був чітко виписаний Іваном Григоровичем з відомих причин. В 1960-ті роки набирало оберти чергове гоніння на релігію. Образ з рушником ми бачимо і на інших його портретах матері.

В ті страшні часи *«диктатури пролетаріату»* він не міг сказати більше...

І нещодавно один з онуків Євдокії Івовни повернув те добро, яке бабусина душа колись вклала і в нього і в своїх синів та інших онуків, на рідну землю у вигляді картини, етюдів, документів та альбомів. Коло завершено. Після майже 90 років поневірянь Українська Мати повернулася на рідну землю.

А виганяли їх на загибель. Збереглася світлина хати, в якій родина Івана Григоровича та Євдокії Івовни проживала під час вигнання:

Чоловік Євдокії Івовни, Григорій Тимофійович Савенко помер ще до II Світової війни. Після важкого життя в РФ Євдокія Івовна Савенко (Пазенко) разом з трьома синами (Павлом (1912-?), Микитою (1916-?) та Петром(1921-1974) і їх родинами повернулася в Україну, але не в Варварівку, де їх вважали кулаками і зовсім не чекали, а в Кримську обл., м. Саки, де і спочила. Племінник також згадував, що Павло та Микита тяжко працювали на вугільних шахтах Воркути, що дало їм змогу ще не старими вийти на пенсію і почати власну справу – бджільництво. Були вони глибоко віруючими людьми. Павла Григоровича обрали старостою церкви в м. Саки. Показовим є такий факт - брати були незадоволені, що

одного з своїх синів Петро Григорович за бажанням своєї жінки назвав «не православним» ім'ям Артур. Дітей у старшого брата Павла не було. У Микити було троє – Іван, Ніна і Віра. Декілька років тому пішов з життя Іван Микитович. Їх нащадки живуть в Феодосії та Сімферополі.

Петро Григорович з дружиною Ніною Степанівною і молодшим сином згодом переїхали до м. Одеси, де в спеціалізованій музичній школі-інтернат ім. професора Столярського навчався їх син Андрій.

Повертаючись до теми Івана Савенка, як художника, хотілося би зазначити, що він далекий від так званого соціалістичного реалізму. В його роботах відсутня комуністична ідеологія. Він знайшов нейтральну тему – пейзаж, іноді на своїх роботах зображуючи простих людей – геологів, робітників, селян, але як частину природи. Вже згаданий племінник переказує, що старші брати Івана - Павло та Микита вороже ставилися до більшовицької влади і ніколи не вважали її законною. Ймовірно, також все гарно розумів Іван Григорович.

Савенко І. Г.

Савенко І. Г. прекрасний майстер пейзажного живопису. Відчуття кольору, сама кольористика більшості пейзажних робіт викликає захоплення та піднесення. В неймовірній гаммі кольорів, які використовує майстер, бачимо його українську душу. Він сам колись казав: *«Мені здається, що сама Україна з її багатством кольорів, задушевністю і ліричністю пісень, мальовничістю народних стрів, щедрістю і красою природи з дитинства виховала в мені митця...Я з хвилюванням чекав на весну, коли з далеких країв прилітали птахи, з'являлися бруньки на гілках дерев. Спостерігав, як тане весняний сніг, утворюючи озераця води, а земля, ще волога, застелялася зеленим килимом...Але більш за все я любив пору, коли починали колоситися хліби»*.

І.Г. Савенко з відвідувачами виставки

Саме в Україні, в мальовничому Києві майбутній майстер отримав освіту художника, закінчивши Київський Художній інститут. Іван Григорович згадує, що навчаючись в Києві великий вплив на нього, як на митця, дала музика, як народна, так і класична. З того часу, музика стає для нього невід'ємною частиною творчого світогляду. Ось що пише про це дослідниця його творчості Розумовська С.В.: *«Іван Григорович дуже музикальний. До війни він і сам був музикантом. Він каже, що відчуває музику. Звуками наповнений для нього весь світ. Він чує дзвін повітря, пісню вечірньої тиші, слухає голос струмка, течії річки. Чує наспіви весняної природи. Його родина була музикальною»*. Дивним чином пращурів Кобзарів-Кобзаренків діяли на митця, на його близьких та рідних.

Також відомо, що його рідний брат Петро Григорович Савенко був гарним музикантом і писав свою авторську музику. Починав він працювати викладачем в музичній школі м. Лиська Пермського краю. Відомо декілька пісень на його музику – ноти в свій час навіть друкували одеські газети.

Згодом, вже живучи в Ленінграді, одним з найулюбленіших місць творчості для Івана Григоровича стала Чернігівська область, м. Седнів і його околиці, куди він на протязі багатьох років приїздив писати свої замальовки до великих відомих його полотен - «Черниговские луга», «Во поле березка стояла» тощо.

З пейзажними роботами І.Г. Савенка можна ознайомитися, як використовуючи інтернет, так і завітавши до вище перелічених музеїв, де крім робіт митця, зберігаються альбоми його репродукцій. Більше того, з 17.01.2019 р. в Кіровоградському обласному художньому музеї відкрито експозицію присвячену 95-річчю митця.

Автор – Владислав Сердюк (Київ), видавець, історик.